

Iudex autem tunc alias personas probas et apprime instructas per se rogabit, vel, si ita censuerit, per Ordinarium informationes ad rem exquiret.

XIII.

LITTERAE IUDICIS AD ORDINARIUM (QUOTIES HIC NON SIT IUDEX, ET EIUS OPERA UTILITER POSTULETUR) PRO EXQUIRENDIS INFORMATIONIBUS

Illme ac Revme Domine,

In causa dispensationis matrimonii N.-N., quae ex subdelegatione facta ab A. T. die ..., in hoc Tribunali instruitur, cum parochus sponsorum (*vel* testium ..., *vel* peritorum ...), apposite rogatus, responderit se eosdem coniuges (*vel* testes ..., *vel* peritos ...) haud bene cognitos sibi habere, neque informationes tuto haurire aliunde posse, et hoc Tribunal eiusmodi informationes ex aliis fontibus excipere non potuerit, A. T., pro sua ampliore auctoritate et rerum ac personarum cognitione, dignetur directe inquirere de religione, honestate et veracitate partium (*vel* peritorum), ita ut eorum depositiones seu relationes rite aestimari valeant.

Interim, etc.

Datum ..., die ..., anno ...

L. ✠ S.

Addictissimus famulus
N., Iudex subdelegatus.
N., actuarius.

XIV.

LITTERAE ORDINARIJ
AD COLLIGENDAS PRAEFATAS EXTRAORDINARIAS INFORMATIONES

Illme Domine,

(*Sub secreto*)

Cum ex facultate S. C. de disciplina Sacramentorum, in hoc dioecesano Tribunali, ad instantiam uxoris N., instruat causa super matrimonio ab eadem muliere inito cum N., quod asseritur minime fuisse consummatum, et ideo a Summo Pontifice gratia dispensationis efflagitur; cumque Nobis constiterit te religione et probitate vitae, nec non personarum ac rerum scientia et prudentia pollere, atque tibi praefatam mulierem oratricem (*vel* testis aut

periti personam) cognitam esse, praesentibus litteris te rogamus ut, pro caritate et obsequio quibus erga Ecclesiam praestas, velis Nobis accuratas et distinctas praebere notitias, secreti lege quidem interposita, de religiositate, honestate et veracitate dictae mulieris (*vel* testis *vel* periti), praesertim in iudiciali et iurata assertione circa assertam matrimonii inconsummationem, ita ut dignoscatur utrum in re tanti momenti fide digna habenda sit necne.

Interim Deus, etc.

Datum ..., die ..., anno...

L. ✠ S.

† N., Ordinarius.
N., cancellarius.

XV.

CITATIO UXORIS ORATRICIS

De mandato Revmi N., Iudicis instructoris in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum, inter N. et N., domina N., habitans in via ..., num. ..., uxor oratrix in causa, personaliter compareat coram praefato Iudice, in aula sessionum huius Tribunalis, in via ..., num. ..., anno ..., mense ..., die ..., hora ..., ut iuratum examen subeat in causa a se intentata.

Datum ..., ex aedibus ..., die ...

L. ✠ S.

N., Iudex.
N., actuarius.

Eiusmodi citationis fiunt duo exemplaria, quorum unum traditur cursori, remittendum parti, iuxta praescriptum Codicis, canone 1717 ss.; alterum asservatur in actis, et in calce eiusdem cursor referet ea quae peregit.

XVI.

RELATIO INTIMATIONIS A CURSORE PERACTAE, FACIENDA
IN EXEMPLARI IN ACTIS ASSERVATO

Refero me infrascriptum deputatum cursorem Reverendissimae Curiae Episcopalis N., hodie intimasse et reliquisse authenticum exemplar citationis dominae N., in ipsius domicilio, via ..., num. ..., tradendo praefatum exemplar in manus eiusdem do-

minae *N.* (*vel* personae de eius familia *aut* famulatu) et ad normam can. 1721 ss.

In fidem, etc. Die ..., mense ..., anno ...

N., cursor deputatus.

Similiter exaratur scheda citatoria et fit relatio intimationis pro parte conventa et pro aliis in ius vocandis.

XVII.

DEFENSOR VINCULI EXHIBET INTERROGATORIA ORATRICI PROPONENDA

N., in causa assertae inconsummationis matrimonii inter *N.* et *N.* defensor vinculi legitime deputatus, exhibet sequentia interrogatoria, clausa et obsignata, et nonnisi in actu examinis a Iudice aperienda, atque instat ut super iisdem examinetur domina oratrix *N.*, in causa a se intentata, servata forma a iure statuta; alioquin protestatur, etc.

Haec cum facultate alia addendi, delendi, corrigendi, etc.

Datum ..., die ...

N., defensor vinculi.

Item exhibentur interrogatoria pro examine partis conventae, testium ac peritorum.

XVIII.

IUSIURANDUM PRAESTANDUM A PARTIBUS AC TESTIBUS
DE VERITATE DICENDA

Iudex gravibus verbis coniuges ac testes antea moneat de sanctitate iurisiurandi et de gravissimo delicto quod admittunt iurisiurandi violatores, adnotans peculiarem qualitatem iurisiurandi in subiecta materia, et *periurii funestissimos effectus*, iuxta ea quae in Decreto admonentur; et prout personae qualitas ferat, si ipse opportunum ducat, commonefaciat, de poenis quibus periurii noxii fiunt in foro Ecclesiae, quaeque recoluntur in *Regulis*, sub n. 40.

Deinceps iudex partem vel testem alloquitur:

Velis invocare Nomen divinum in testem veritatis, tactis sanctis Evangeliiis, sequenti formula:

Ego *N.* iuro me totam ac solam veritatem dicturum, tam super articulis, quam super re universa, prout eandem veritatem coram Deo et conscientia compertam habeo, et plene ac fideliter expositurum, quin aliquid addam, omittam vel immutem. Sic me Deus adiuvet, etc.

XIX.

EXAMEN UXORIS ORATRICIS

Sessio

In Dei nomine. Amen.

Anno Domini ..., die ..., hora ..., in urbe ..., in aedibus ..., coram R. D. *N.*, Iudice subdelegato, adstantibus R. D. *N.*, defensore vinculi, et infrascripto actuario, comparuit D. *N.*, oratrix in causa dispensationis sui matrimonii, pro hac die et hora rite citata.

Iudex iusiurandum ab oratrice petit et accipit iuxta modum et formulam praescriptam (*prout sub n. XVIII*).

Deinceps, postulante defensore vinculi, Iudex schedam, quam idem defensor clausam exhibuerat, continentem interrogatoria uxori proponenda, reserat, et statim procedit, iuxta eadem interrogatoria, ad examen oratricis, quae ad singulas quaestiones respondet ex ordine ut sequitur:

Interrogationes generales.

1. Iudex partem interroget circa nomen, cognomen, nomen patris, originem, aetatem, religionem, conditionem, domicilium (urbem, viam, paroeciam), locum hodiernae commorationis.

An obligationes religiosas adimpleat.

Tum Iudex mandat actuario ut legat, pro norma partis, nomina iudicis et ministrorum tribunalis.

Deinceps, quatenus casus ferat, Iudex oratricem inducere conetur ad reconciliationem cum coniuge, propositis rationibus, iuxta qualitatem personarum et adiunctorum diversitatem, opportune depromptis, praesertim ex. gr. ex sanctitate initi matrimonii, ex auxilio divinae gratiae ad eiusdem onera sustinenda, ex tranquillitate conscientiae et pace familiarum, ex difficultatibus quae processum pro petita dispensatione comitantur; et apprime postulet quatenam causae opponantur quominus reconciliatio obtineatur, contendens ut eadem causae, si fieri queat, removeantur.

Interrogationes particulares.

Post interrogationes generales, quaestiones particulares, prudenter pro adiunctis variandae, deferuntur. Speciminis gratia proponuntur plures circumstantiae quae prae oculis haberi debent, non tamen singulae in singulis processibus, sed pro subiecta materia.

2. Interr. Utrum confirmet an non suum supplicem libellum (*qui, si opus fuerit, legatur*) in singulis partibus? An et cuiusnam opera vel consilio oratrix usa fuerit pro huiusmodi causae propositione, et in supplici libello conficiendo?

3. Interr. Quando sponsi nuptiales negotiationes inchoarint, et quamdiu hae duraverint?

4. Interr. An matrimonium de parentum consensu et ex mutuo amore inierint?

5. Interr. An praecesserint banna; quo loco, quibus intervenientibus, qua communi laetitia et pompa matrimonium fuerit celebratum?

6. Interr. Quo tempore coniuges simul convenerint, eodem cubiculo et toro cubaverint?

7. Interr. An officiis coniugalibus ultro libenterque operam dederint et matrimonium consummaverint? (*Si opus fuerit: An pars reapse sciat in quo eiusmodi consummatio consistat?*).

8. Interr. Si non consummaverint, an postea ad consummandum conatus adhibuerint, quoties, quomodo et quonam exitu?

9. Interr. An oratrix coniugali operi navando dolorem aliquando experta fuerit?

10. Interr. An ei persuasum sit virum copulam perfecisse integre iuxta naturae legem?

11. Interr. An istius vestigia exterius, ut solitum est, reperta fuerint?

12. Interr. An oratrix causam vel causas tum remotas tum proximas assertae inconsummationis cognoscat, aut saltem suspicetur? Dicat quid sibi videatur. Potissimum, ex. gr., an causa inconsummationis fuerit defectus veri consensus in matrimonium, aut vis et metus in eodem ineundo, aut aversio inter sponsores exorta in ipso vitae coniugalis exordio, aut impotentia sive absoluta sive relativa, aut alia eiusmodi causa. Et peculiare circumstantias conatum consummationis referat.

13. *Pro casu in quo asserta inconsummatio tribuatur infirmitati alterutrius coniugis:*

Interr. An aliquando alteruter coniux fuerit infirmus, et qua infirmitate? An et quos medicos consuluerit? Quae adhibuerit medicamenta, quanto tempore et quo effectu? Quaeenam eorundem medicorum testimonia, vel alia documenta ad rem pertinentia habeantur?

14. Interr. An coniuges eodem cubiculo eodemque lecto semper usi fuerint?

15. Interr. Quis primus alterum deseruerit, qua de causa aut occasione proxima?

16. Interr. An et quando actum civilem celebraverint?

17. Interr. An fortasse de separatione vel solutione vinculi apud iudicem civilem actum fuerit, quo tempore, quo coniuge instante, quibus de causis, et quonam exitu? An decisio definitiva edita fuerit?

18. Interr. An sponsi suas coniugales vicissitudines, palam vel secreto, narraverint parentibus, consanguineis, amicis vel vicinis? Cui vel quibus, et quonam tempore de sui matrimonii inconsummatione locuti sint? In casu oratrix dicat eorum nomina et domicilia.

19. Interr. Quando et quonam modo oratrix didicerit matrimonium ratum et non consummatum a Romano Pontifice posse dispensatione dissolvi?

20. Interr. Quaeenam sint causae, ob quas dispensationem a Summo Pontifice postulavit, et an in suo robore maneat?

21. Interr. An sciat utrum altera pars praesenti petitioni consentiat necne, et qua de causa praevideat eandem consensuram, aut sese opposituram esse?

22. Interr. Indicet testes, quatenus fieri possit, numero *septem*, sanguine vel affinitate sibi coniunctos, sin minus vicinos bonae famae, aut alioquin de re edoctos, qui iurare possint de eiusdem oratricis probitate, et praesertim de veracitate in praesenti controversia. Potissimum si qui facta noverint, a quibus praesentis quaestionis solutio pendeat, vel qui adiuncta ab uxore exposita confirmare valeant. Afferat de eiusmodi testibus nomen, cognomen, domicilium (urbem, viam, dioecesim ac paroeciam), locum hodiernae commorationis, aliasque notitias opportunas.

23. Interr. (*Praesertim si reus contumax sit vel fore videatur*): Indicet oratrix testes etiam ex parte viri conventi, inter eiusdem consanguineos, affines et vicinos, vel alioquin edoctos, qui probabiliter utile testimonium praestare valeant in casu.

24. Interr. An habeat instrumenta vel documenta, sive publica, sive privata, ad rem facientia? (*Si apud civilem iudicem de controverso matrimonio actum fuerit*: An exhibere possit authenticum exemplar actorum et sententiae iudicis civilis? An in pro-

cessu civili inspectio corporalis utriusque vel alterutrius coniugis peracta fuerit; quo in casu, utrum tam scripta relatio, quam oralis peritorum depositio exhibeantur; et quaenam de eadem inspectione sint animadvertenda, pro rei veritate?).

25. Interr. An oratrix revera putet se adhuc integritate pollere, et parata sit corporali inspectioni duarum obstetricum vel duorum peritorum sese submittere, ad normam ss. canonum, praesertim *Regularum* S. C. de disciplina Sacramentorum diei 7 maii 1923? Et quatenus fuerit deflorata, qua de causa et quo tempore id acciderit; et an eadem mulier inducere possit medicum vel peritum qui eam inspexerit et qui, a secreti vinculo solutus, testari valeat de statu oratricis post definitivam separationem a viro?

26. Absoluto examine, de mandato Iudicis, integra depositio clara voce legitur mulieri oratrici, et Iudex eandem interrogat:

Interr. An sit aliquid addendum, supprimendum, corrigendum, variandum?

27. Interr. Dein petitur ut praestetur iusiurandum de veritate dictorum et de secreto servando, iuxta formam (cf. infra n. XX).

Ac, praestito iureiurando, subscribunt oratrix, iudex, defensor vinculi et actuarius.

L. ✠ S.

N., oratrix.
N., iudex instructor.
N., defensor vinculi.
N., actuarius.

Si oratrix scribere nesciat, aut legitime impediatur quominus subscribat, id in actis adnotetur.

Si examen in unica sessione non absolvatur, suspenditur, facta adnotatione causae suspensionis, ex. gr.: «Ob horae tarditatem, suspensum fuit examen, animo et ordine prosequendi eodem loco, die ..., hora ...».

Ad partis examen allegentur litterae testimoniales de eiusdem credibilitate, expetitae et obtentae, ut supra diximus.

XX.

IUSIURANDUM DE VERITATE DICTORUM ET DE SECRETO SERVANDO

Ego *N.* iuro me solam ac totam veritatem dixisse, et nunquam, antequam praesens causa penitus absolvatur, evulgaturum sive propositas interrogationes, sive responsiones datas. Sic me Deus adiuvet, etc.

XXI.

IUSIURANDUM AB INTERPRETE PRAESTANDUM

Ego *N.*, a Revmo Iudice in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter *N.* et *N.*, deputatus interpretis, iuro me dictum munus fideliter impleturum, acta et documenta processus de verbo ad verbum diligenter et adamussim reddendo, ac simul secretum de omnibus quae in processu acceperim, servaturum. Sic me Deus adiuvet, etc.

XXII.

DECRETUM PRO CITATIONE PARTIS CONVENTAE

Revms *N.*, Iudex instructor, etc., audito vinculi defensore, in ius vocari mandat *N.*, virum conventum, eique dici diem, mensis ..., horam ..., in aedibus ..., in via ..., num. ..., ut iuratum examen subeat in processu ab *N.*, uxore eiusdem viri, intentato, quo in hoc Tribunali conficitur ex mandato S. C. de disciplina Sacramentorum, diei ..., super asserta inconsummatione matrimonii dictorum coniugum, et causis Apostolicae quae efflagitatur dispensationis; cum declaratione quod si idem vir conventus, die et hora praestituta, non comparuerit, neque absentiae excusationem allegaverit, contumax habebitur, et, eo absente, instante defensore vinculi matrimonialis, ad ulteriora in iudicio procedetur.

Datum ..., die ...

L. ✠ S.

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

XXIII.

CITATIO PARTIS CONVENTAE PER EDICTUM

ROMANA

DISPENSATIONIS MATRIMONII N.-N.

Cum ignoretur locus actualis commorationis *D. N.*, filii ..., conditionis ..., in hac causa conventi, oriundi ex loco vulgo ..., dioecesis ..., qui anno ... degebat in loco ..., via ..., num. ..., per

hoc edictum praefatum virum peremptorie citamus ad personaliter comparendum, anno ..., mense ..., die ..., hora ..., in aedibus huius s. Tribunalis (via ..., num. ...), coram infrascripto Iudice instructore, ad depositionem faciendam, iuxta interrogatoria eidem proponenda, in causa assertae inconsummationis matrimonii, ab eius uxore N. intentata, ad implorandam Apostolicam dispensationem, et quae ex mandato S. C. de disciplina Sacramentorum diei ..., in hoc Tribunali peragitur.

Quod nisi compareat die et hora designatis, neque absentiae vel suae rationis agendi excusationem attulerit, contumax habebitur, et, eo absente, ad ulteriora procedendum erit, instante revmo defensore vinculi in eadem causa.

Ordinarii locorum, parochi, sacerdotes et fideles quicumque notitiam habentes de domicilio aut commorationis loco praefati viri, curare debent, si et quatenus fieri possit, ut de hac edictali citatione ipse moneatur.

Datum ..., die ...

L. ✠ S.

N., Iudex instructor.

N., actuarius.

XXIV.

EXAMEN VIRI CONVENTI

Sessio

Serventur formae ut pro examine uxoris oratricis, et similes interrogationes proponi possunt; sed aliae pro rerum adiunctis magis accommodatae, adiciendae erunt, aliae autem omittendae, aut de integro conficiendae; iuxta prudentiam et sagacitatem iudicis ac defensoris vinculi, qui eas exigant declarationes, quae, pro qualitate facti et personae, veritatem illustrare natae sint. Quoad vero corporalem viri inspectionem requirendam, attendantur quae praescripta sunt in *Regulis*, n. 84, §§ 2-3.

Ac parti quae secundo loco interrogatur, si casus ferat, in fine examinis fiant contestationes circa responsiones alterius partis, quae etiam ad examen iterum vocari poterit, iuxta *Regulas*, n. 55.

Si pars conventa in locum ubi tribunal coadunatur venire non possit, sive in aliena dioecesi sive in eadem degat, audiatur iuxta *Regulas*, nn. 23-24; idque observetur etiam quoad alios in ius vocatos, qui in similibus versentur adiunctis.

Quod si pars conventa coram iudice non comparuerit, de non secuta comparitione in iudicium et de causa saltem probabili non accessus, an ex. gr. agatur de impossibilitate vel de contumacia, in actis mentio fiat. Et quidem si de reuentionia ad obtemperandum agatur, iusta causa absentiae non allata, iudicis est, audito vinculi defensore, perpendere an renovanda sit citatio, vel aliis modis magis opportunis utendum sit, veluti interventu personae amicitia coniunctae vel auctoritate gravis; et idem dicatur pro contumacia aliorum in ius accitorum. Documenta vero contumaciam comprobantia in actis referantur et, praesertim pro parte conventa, declaratio contumaciae edatur (cf. *Regulas*, n. 26).

XXV.

DECRETUM DECLARATIONIS CONTUMACIAE PARTIS CONVENTAE

ROMANA

DISPENSATIONIS MATRIMONII N.-N.

In causa *Romana*, *Dispensationis matrimonii* initi inter N. et N., quam Revmus N., Iudex, ex rescripto S. C. de disciplina Sacramentorum diei ..., instante uxore, instruendam curat, cum vir N., pars conventa, legitime citatus fuerit (vel iterum citatus fuerit ad normam can. 1843, § 2, vel opportuna media adhibita fuerint ad eundem arcessendum), iuxta decretum praefati Iudicis diei ..., et revera constiterit citationem tempore utili ad notitiam dicti viri pervenisse, iuxta intimationem rite peractam a cursore Curiae die... (vel iuxta sygrapham receptionis per publicos tabelliones delatam), ac simul constiterit eundem conventum, die et hora praescripta, neque dimidia parte horae immediate sequentis, coram iudice non comparuisse, et absentiae excusationem afferre neglexisse, neque ullo modo ab eiusmodi inobedientia recedere voluisse, Revmus Iudex instructor, audito defensore vinculi, eundem virum contumacem declarat; mandans ut, servatis servandis, ad ulteriora procedatur, usque ad conclusionem processus: idque parti contumaci notum fiat *ex officio*.

Ad hoc decretum adiciuntur documenta contumaciam eiusdem partis conventae comprobantia.

Datum ..., die ...

L. ✠ S.

N., Iudex instructor.

N., actuarius.

XXVI.

DECRETUM CITATIONIS TESTIUM SEPTIMAE MANUS
AB ORATRICE INDUCTORUM

Revmus *N.*, Iudex instructor in causa ..., audito vinculi defensore, testes septimae manus a muliere oratrice inductos, examini iudiciali subiici mandat, et ideo ad rem citari; videlicet:

1. *N.* (ex. gr. patrem eiusdem oratricis).
2. *N.* (matrem, etc.)
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...

Datum ..., die ...

L. ✕ S.

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

Allegentur litterae testimoniales quae obtentae sunt circa testium excutiendorum fidem et probitatem.

Fiant schedae citatoriae, in forma simili ac pro partibus, mutatis mutandis; et similiter fiat intimatio.

XXVII.

IUDICIALE EXAMEN TESTIS *N.* AB ORATRICE INDUCTI

Sessio ...

Serventur formae ut pro examine oratricis. Iudex testi defert iusiurandum, iuxta formulam sub n. XVIII, et reserat schedam exhibitam clausam a defensore vinculi, et continentem interrogatoria, quae deinde proponit.

Ad generalia: 1. Testis interrogetur circa nomen, cognomen, nomen patris, originem, aetatem, religionem, conditionem, domicilium (urbem, viam, paroeciam), locum hodiernae commorationis.

2. An sit consanguineus vel affinis alterutri coniugi, et quo gradu?

3. Quo ex tempore, qua occasione et quomodo noverit coniuges *N.* et *N.*?

Ad specialia: 4. An perspectam habeat religionem et honestatem eorumdem coniugum, ac propterea an testis putet unum alterumque vera dixisse; vel saltem eos habeat incapaces peierandi, neque in sui favorem, et in re tam gravi de qua agitur?

5. An sciat utrum coniuges, de quibus est sermo, sese libera voluntate et mutuo affectu copulaverint?

6. Quanam fuerint signa mutui amoris, tam ante matrimonii celebrationem, quam in ipso die celebrationis, ac postea?

7. An sciat utrum condormierint et matrimonium consummaverint?

8. An sit instructus qua de causa consummare nequiverint? (Utrum, ex. gr., ex defectu veri consensus in matrimonium, aut ex vi et metu in eodem ineundo, aut ex aversione et odio exortis inter sponso in ipso vitae coniugalis initio, aut ex impotentia sive absoluta sive relativa, vel ex aliis quibuslibet causis?).

Nota. — Iudicis et defensoris vinculi officium erit aptis interrogationibus e testium ore colligere, cuinam causae asserta inconsummatio tribuenda sit, et perquirere de *indiciis et praesumptionibus* quae ad comprobendam inconsummationem conferre possint, iuxta *Regulas*, cap. XII.

9. An et quid coniuges experti sint, ut impedimenta ad consummationem perficiendam amoverent?

10. An inter eos lites exstiterint, et alter alterum male habuerit?

11. Quae fuerit causa vel occasio mutati animi et sensus unius erga alterum?

12. Quanto tempore simul cohabitaverint, et quis primus alterum deseruerit?

13. Quanam sit fama tam apud testem, quam apud alios de asserta inconsummatione?

14. An testis noverit alios sive ex parte oratricis, sive ex parte viri, qui sint de re instructi, et in hoc processu deponere possint?

15. An sciverit quando pars oratrix consilium ceperit petendi a Summo Pontifice dispensationem super rato, sed non consummato, et a quonam hanc Summi Pontificis facultatem didicerit?

16. An sit possibilis coniugum reconciliatio?

17. An testis habeat aliquid addendum, supprimendum, corrigendum, variandum?

Tum iudex integram depositionem editam a coniuge qui testem induxit, eidem testi legere faciat, ac petit:

18. An asserta in coniugis depositione veritati respondere in omnibus censeat?